DUBBA · OYSS HAZIRLIK **CEVAP ANAHTARI**

10. Sınıf Coğrafya Dersi 1. Dönem 2. Ortak Yazılı Sınavı · Senaryo 5

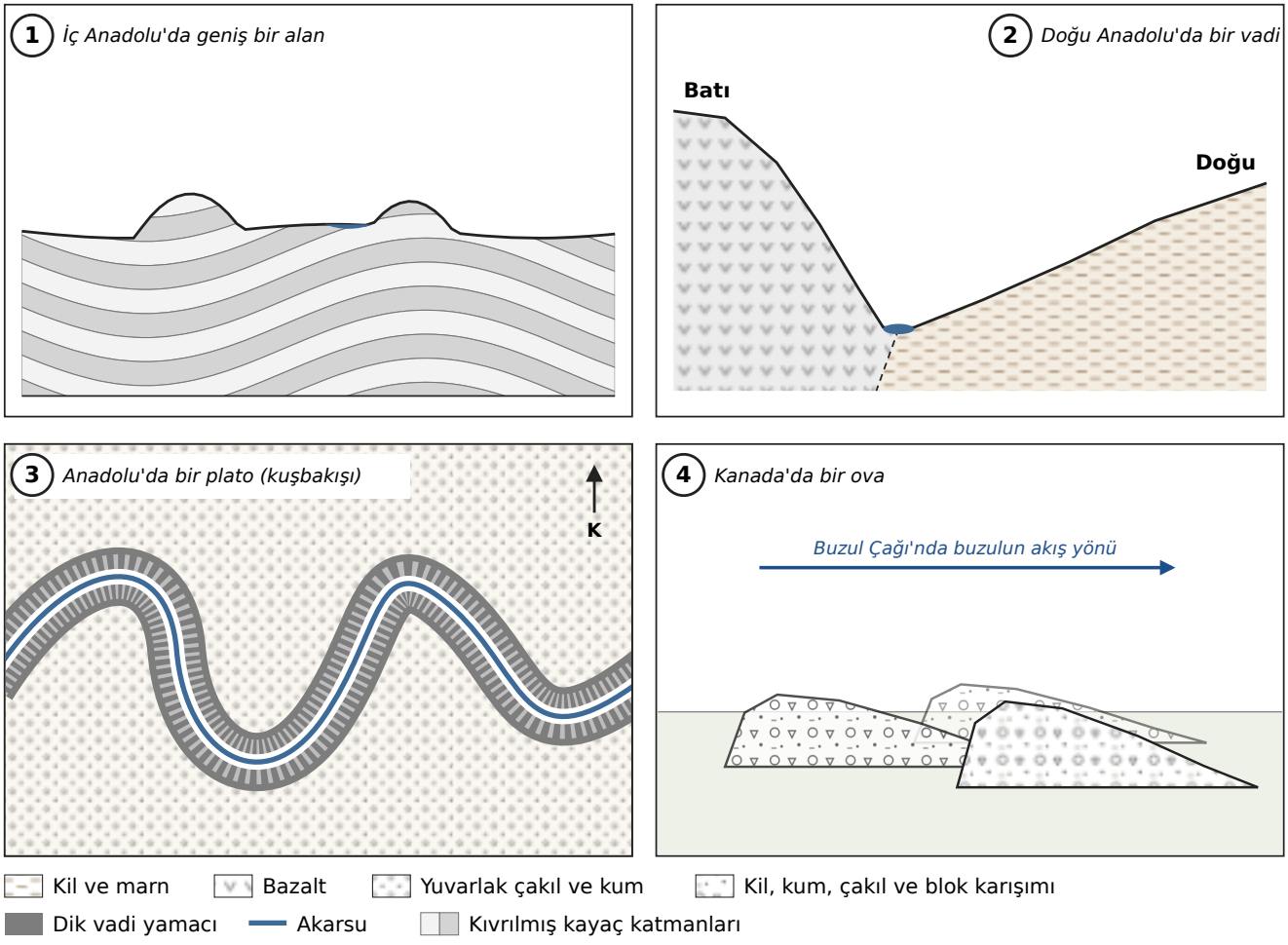
Süre: 40 dakika · Her sorunun puanı yanında yazılıdır.

Anahtar ve sorular çevrim içi

10. Sınıf Coğrafya · 1. Dönem 2. Ortak Yazılı (Senaryo 5)

1. Mina, coğrafya kulübünün "Yeryüzü Şekilleri Albümü" çalışması için farklı yerlerde gözlenen dört yeryüzü şeklinin şematik çizimlerini (Şekil 1) hazırlamış ve her biri için aşağıdaki notları yazmıştır.

Şekil 1. Farklı yerlerde gözlenen dört yeryüzü şeklinin şematik çizimleri



Ölçeksiz şematik çizimler; 1, 2 ve 4 yandan, 3 kuşbakışı görünüştür.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **1:** Yüzey çok geniş bir alanda düz ya da hafif dalgalıdır; yükseltisi yakındaki gölün seviyesinden yalnız birkaç on metre fazladır. Yol yarmalarında görülen kıvrılmış ve eğik duran kayaç katmanları, yüzeyde aynı düzlükle kesilmiştir. Akarsular çok az eğimle, geniş ve sığ yataklarda yavaş akar; yer yer alçak ve yuvarlak tepeler yükselir.
- **2:** Vadinin batı yamacı bazalttan oluşur; dik ve kayalıktır. Doğu yamacı kil ve marndan oluşur; az eğimli ve toprakla örtülüdür.
- **3:** Akarsu büklümler yaparak akar; ancak bu kıvrımlar geniş bir ova tabanında değil, düzlüğün yaklaşık 80 m aşağısına kazılmış dar ve dik yamaçlı bir vadinin içindedir. Düzlüğün yüzeyi akarsuyun taşıdığı yuvarlak çakıl ve kumlarla örtülüdür. Bölgenin son dönemde tektonik hareketlerle yükseldiği bilinmektedir.
- **4:** Ova üzerinde, ters çevrilmiş kaşığa benzeyen, birkaç yüz metre uzunluğunda alçak tepeler dizilmiştir. Tepeler kil, kum, çakıl ve iri blokların düzensiz bir karışımından oluşur; uzun eksenleri Buzul Çağı'nda bölgeyi örten buzulun akış yönüne paraleldir.

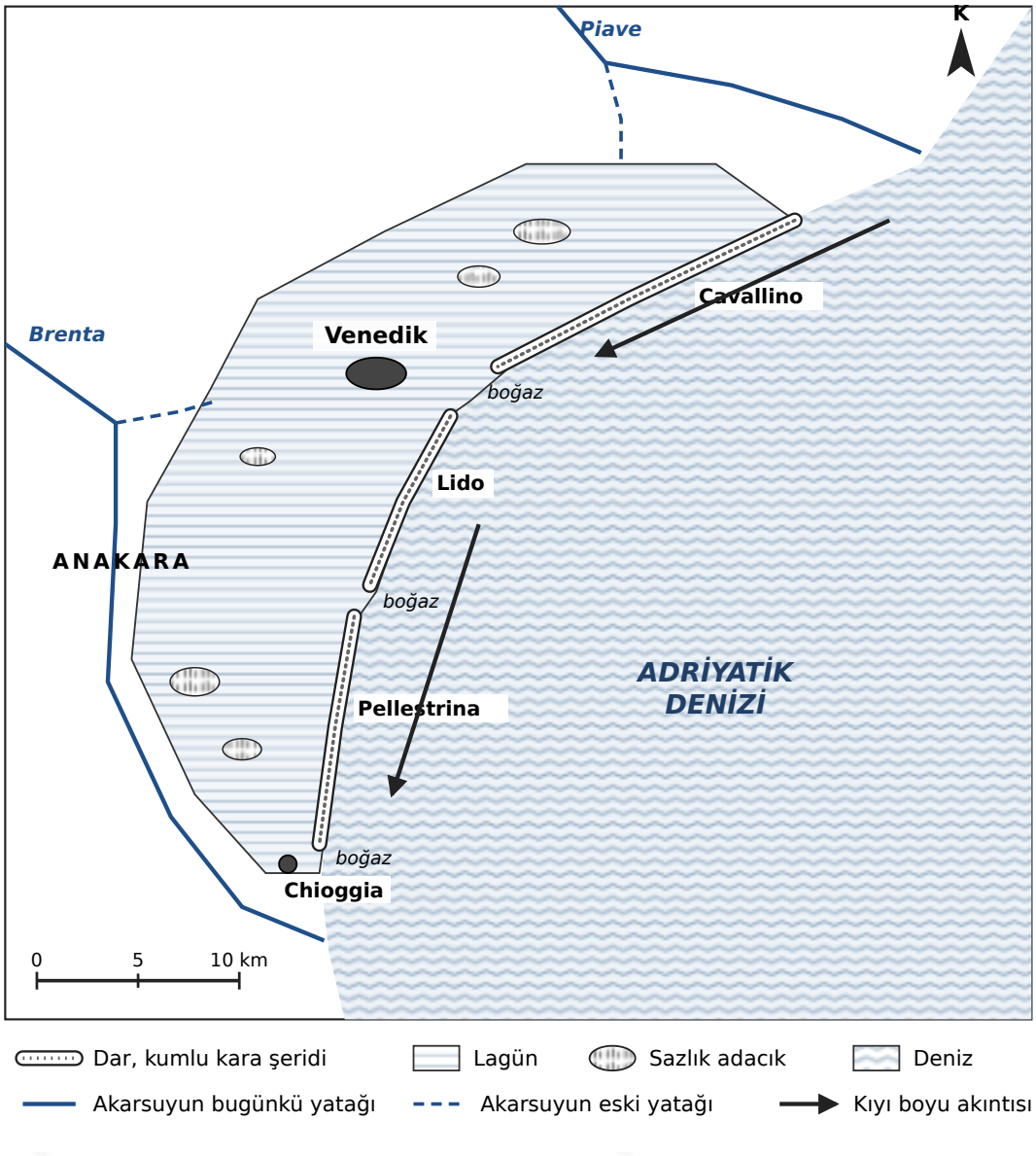
Şekil 1 ve notlardan yararlanarak numaralanmış yeryüzü şekillerinin adlarını yazınız. Her birinin oluşumunu etkili olan dış etkeni belirterek aşınım ve birikim süreçleri açısından açıklayınız.

2. Asya, "Bir Lagünün Hikâyesi" adlı proje ödevi için İtalya'nın kuzeydoğusundaki Venedik Lagünü'nü araştırmış ve lagünün şematik haritasını (Şekil 2) hazırlamıştır. Asya'nın araştırma notları şöyledir:

- Lagün yaklaşık 50 km uzunluğunda, derinliği çoğu yerde 1–2 m olan sığ bir su alanıdır. Lagünü Adriyatik Denizi'nden ayıran kara şeritleri birkaç yüz metre ile birkaç kilometre genişliğindedir ve ince kumlardan oluşur. Lagün, bu şeritler arasındaki üç boğazla denize bağlanır.
- Venedikliler, lagüne dökülen akarsuların yataklarını 15.–17. yüzyıllarda açtıkları kanallarla lagünün dışına, doğrudan denize çevirmiştir.
- Günümüzde lagüne akarsularla gelen alüvyon çok azdır. Boğazlardan girip çıkan gelgit akıntıları ve büyük gemilerin oluşturduğu dalgalar, lagün tabanındaki ince çamuru yerinden koparıp denize taşımaktadır. Lagündeki sazlık adacıkların kapladığı alan son yüz yılda önemli ölçüde küçülmüştür.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Şekil 2. Venedik Lagünü ve çevresinin şematik haritası



© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.1. Şekil 2'de lagünü Adriyatik Denizi'nden ayıran dar, kumlu kara şeritlerinin adını yazınız. Haritadaki akarsuların konumunu ve kıyı boyu akıntısının yönünü dikkate alarak bu şeritleri oluşturan kumların nereden geldiğini ve nasıl taşınıp biriktiğini açıklayınız. Lagünün bulunduğu kıyının hangi kıyı tipine örnek olduğunu gerekçesiyle belirtiniz.

2.2. Akarsuların yatakları lagünün dışına çevrilmeseydi lagünün zamanla nasıl bir değişime uğrayacağını açıklayınız. Günümüzde sazlık adacıkların küçülmesini lagündeki aşınım–birikim dengesiyle ilişkilendirerek lagünün gelecekteki olası görünümünü yazınız.

3. Mina, Yiğit ve Asya; coğrafya öğretmenlerinin rehberliğinde Kamışlıova ilçesine bağlı Yassıören köyü yakınındaki bir tarlada geçen yıl açılan Derinçukur Obruğu'nda saha çalışması yapmayı planlamıştır. Grubun amacı, obruğun oluşumunda etkili olan doğal süreçleri yerinde araştırmaktır. Grubun hazırladığı taslak çalışma planı aşağıdadır.

No	Aşama	Planlanan adım
I	Hazırlık ve planlama	Obruğun yerini, çevredeki kuyuları ve ilçenin kayaç yapısını jeoloji haritasından ve daha önce yapılmış araştırmalardan incelemek
II	Hazırlık ve planlama	Gezi güzergâhını önceden belirlemeyip sahaya varınca köylülere sorarak bulmak
III	Hazırlık ve planlama	Obruk özel bir tarlada olduğu hâlde, zaman kaybetmemek için tarla sahibine ve muhtarlığa haber vermeden sahaya girmek
IV	Hazırlık ve planlama	Not defteri, pusula, şerit metre, ilçenin fiziki haritası, fotoğraf makinesi ve mevsime uygun giysi hazırlamak
V	Sahada uygulama	Obruğun çapını kenardan uzak, güvenli bir noktadan ölçmek; çevresindeki yeni çatlakların yerini haritaya işlemek
VI	Sahada uygulama	Obruğun tabanındaki suyu yakından görüntülemek için kenardaki çatlaklı zemine kadar ilerleyip eğilerek fotoğraf çekmek
VII	Sahada uygulama	Köyün yaşlılarıyla görüşerek kuyulardaki su seviyesinin yıllar içinde nasıl değiştiğini öğrenmek
VIII	Raporlama ve sunma	Raporda yalnız obruğun ölçülerine ve fotoğraflarına yer vermek; oluşum süreci ve gelecekteki olası değişimler hakkında yorum yapmamak
IX	Raporlama ve sunma	Hazırlanan ürün dosyasını sınıfla paylaşmak

Plandaki adımlardan saha çalışmasının ilkelerine uymayan **dört** adımı belirleyiniz. Her birinin neden uygun olmadığını açıklayarak nasıl düzeltilmesi gerektiğini yazınız.

4. Kamışlıova'da yaşayan Yiğit, yakın çevresindeki yeryüzü şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki ilişkiyi incelemek için aşağıdaki iki bilgi kartını hazırlamıştır.

> ***Kart A — Kamışlıova'nın yeryüzü şekilleri***
>
> *İlçe topraklarının büyük bölümü, eski bir göl tabanının kurumasıyla ortaya çıkmış, yaklaşık 1.000 m yükseltideki geniş ve düz bir ovadır. Ovada eğim çoğu yerde binde birkaçı geçmez; akarsu yok denecek kadar azdır. Ovanın güneyinde eğimli ve taşlık yamaçları olan kireç taşı sırtları yükselir. Ovanın kuzeydoğusunda rüzgârla taşınmış kum tepeleri, ova tabanında ise yer yer obruklar bulunur.*

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

> ***Kart B — Kamışlıova'da beşerî faaliyetler***
>
> *Ovada buğday, arpa, şeker pancarı ve mısır yetiştirilir. Tarlalar geniş ve düzgün parçalar hâlindedir; ekim ve hasatta traktör ve biçerdöver kullanılır. Tarlalar derin kuyulardan çekilen yer altı suyuyla, döner kollu sulama sistemleriyle sulanır. İlçe merkezinden hızlı tren hattı ve otoyol geçer. Güneydeki sırtlarda koyun ve keçi sürüleri otlatılır; bu sırtlarda tarla tarımı çok azdır. Son yıllarda bazı obrukların çevresindeki tarlalar ekilmeden bırakılmıştır.*

4.1. Bilgi kartlarından yararlanarak Kamışlıova'daki yeryüzü şekillerinin **tarım**, **ulaşım** ve **hayvancılık** faaliyetleri üzerindeki etkilerine yönelik birer çıkarım yazınız.

4.2. Bilgi kartlarını dikkate alarak Kamışlıova'daki yeryüzü şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşimi sorgulayan **üç** soru yazınız.

5. Asya, proje ödevinin ikinci bölümünde Venedik şehrinin kuruluşunu ve gelişimini araştırmış; topladığı bilgileri iki dönem hâlinde aşağıdaki gibi düzenlemiştir.

> ***Kuruluş dönemi (5.–9. yüzyıllar)***
>
> - *Kuzeyden gelen akınlar sırasında (5. ve 6. yüzyıllar) anakaradaki şehirlerin halkı, lagündeki alçak ve düz adacıklara sığınmıştır.*
> - *Sığ ve kanallarını ancak yerel denizcilerin bildiği lagün, düşman ordularının ve gemilerinin adacıklara yaklaşmasını zorlaştırmıştır.*
> - *İlk yerleşenler geçimini balıkçılıktan ve lagün kıyısındaki tuzlalarda üretilen tuzun çevre şehirlere satışından sağlamıştır.*
> - *Lagün suyu tuzlu olduğundan içme suyu, meydanlarda yapılan sarnıçlarda biriktirilen yağmur suyuyla karşılanmıştır.*
> - *Evler, çamurlu ve yumuşak zemine çakılan ahşap kazıkların üzerine kurulmuştur.*
>
> ***Gelişme dönemi ve bugün***
>
> - *10.–15. yüzyıllarda şehir, Doğu Akdeniz limanlarıyla yaptığı deniz ticareti ve büyük tersanesiyle Avrupa'nın en kalabalık şehirlerinden biri olmuştur.*
> - *Şehir 1846'da demir yolu köprüsüyle, 1933'te kara yolu köprüsüyle anakaraya bağlanmış; anakara kıyısında bir havalimanı ve geniş bir sanayi alanı kurulmuştur.*
> - *Bugün tarihî şehir merkezinde geçimin büyük bölümü, her yıl gelen milyonlarca ziyaretçiye hizmet veren otel, lokanta ve tekne işletmelerine dayanmaktadır.*
> - *Deniz suyunun şehri sık sık bastığı taşkınlara karşı 2020 yılından beri lagün boğazlarında, gerektiğinde sudan yükselen hareketli setler kullanılmaktadır.*

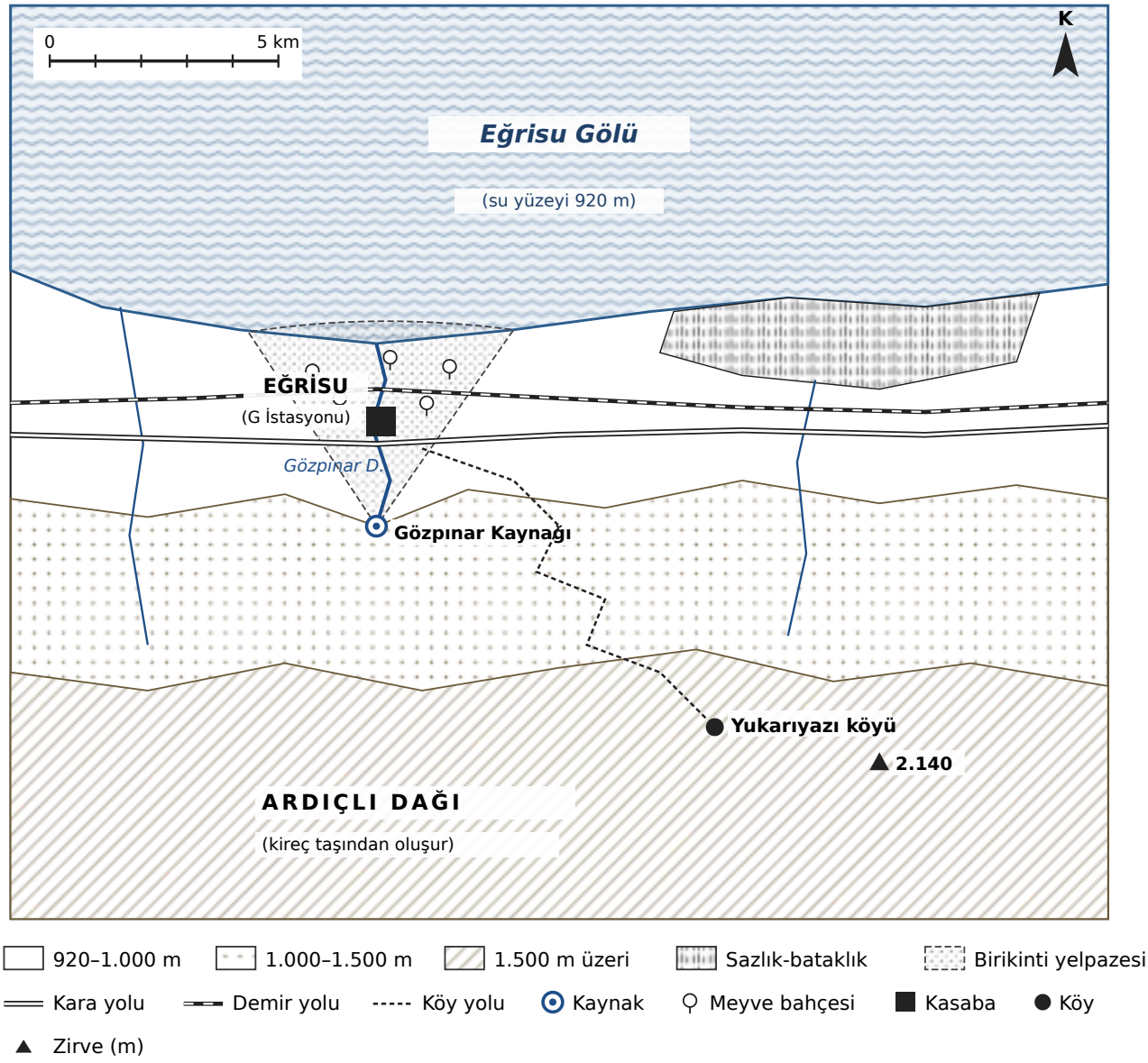
5.1. Kuruluş dönemi bilgilerinden yararlanarak Venedik'in yer seçiminde etkili olan **üç** faktörü yazınız. Faktörlerden en az birinin doğal, en az birinin beşerî olmasına dikkat ediniz; her faktörün etkisini bilgilerle ilişkilendirerek açıklayınız.

5.2. Venedik'in kuruluş döneminden bugüne gelişimini etkileyen beşerî faktörlerden **ikisinde** yaşanan değişimi bilgilerle açıklayınız.

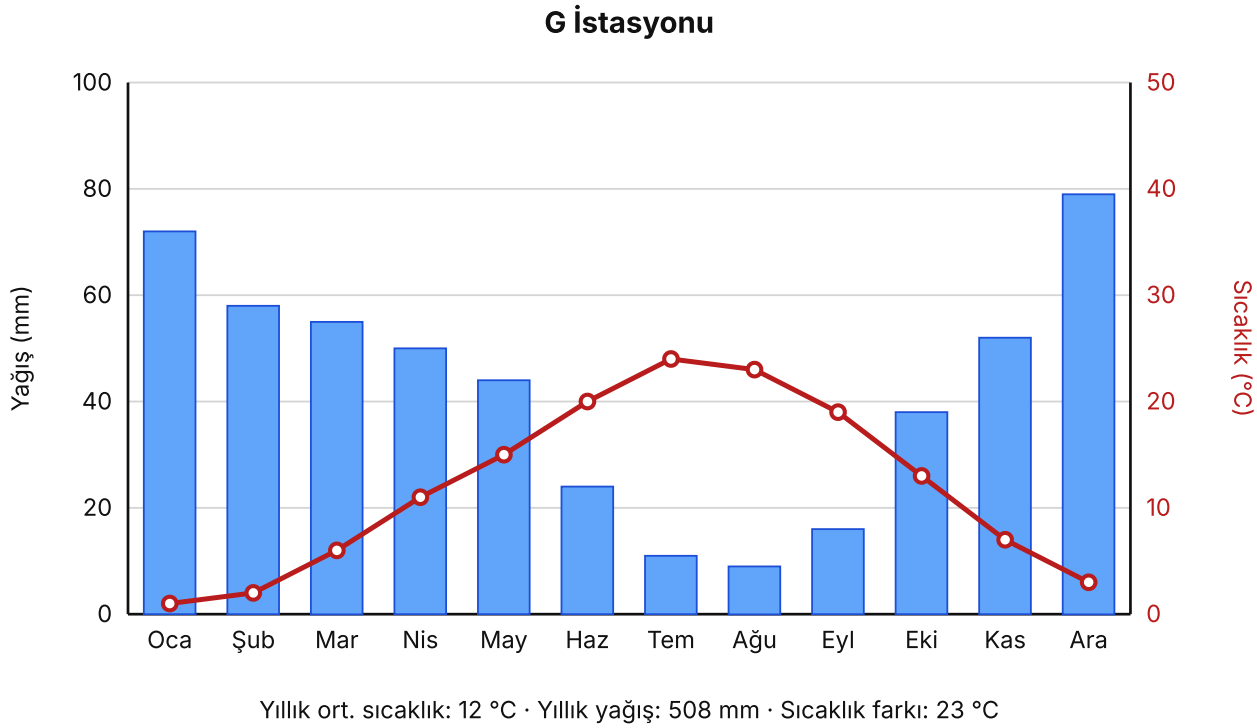
© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6. Göller Yöresi'ndeki kurgusal Eğrisu kasabası ve yakın çevresinin fiziki haritası Şekil 3'te, kasabadaki G İstasyonu'nun iklim grafiği Şekil 4'te verilmiştir. Kasaba ve çevresiyle ilgili bazı bilgiler ise aşağıdadır.

Şekil 3. Eğrisu kasabası ve yakın çevresinin fiziki haritası



© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif



Şekil 4. G İstasyonu iklim grafiği

Yerleşme	1995 nüfusu	2025 nüfusu
Eğrisu kasabası	4.300	9.100
Yukarıyazı köyü	720	190

- Eğrisu'da 2008 yılında meyve paketleme tesisleri ve soğuk hava depoları açılmıştır. Kasabanın bahçelerinde yetişen elma ve kiraz, bu tesislerde paketlenip demir yoluyla büyük şehirlere gönderilmektedir.
- Yukarıyazı köyünde tarım, dik yamaçlardaki küçük ve dağınık tarlalarda yapılmaktadır. Köy yolu kışın kar nedeniyle sık sık kapanmaktadır.

6.1. Şekil 3 ve Şekil 4'ten yararlanarak Eğrisu kasabasının yer seçiminde etkili olan **dört** doğal faktörü açıklayınız. Her faktör için haritadan ya da iklim grafiğinden bir kanıt gösteriniz.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

6.2. 1995–2025 yılları arasında Eğrisu kasabasının nüfusu artarken Yukarıyazı köyünün nüfusu azalmıştır. Bu farklılığı yerleşmelerin gelişimini etkileyen faktörlerle ilişkilendirerek açıklayınız.

7. Coğrafya öğretmeni, yerleşmeleri fonksiyonlarına göre sınıflandırmak amacıyla sınıfa altı bilgi kartı dağıtmıştır. Kartlardaki yerleşmelerin dördü Türkiye'de, ikisi dünyanın farklı bölgelerindedir; yerleşme adları kurgusaldır.

- **I. Akviran (Konya Ovası):** Çalışan nüfusun büyük bölümü, ova tabanındaki buğday ve şeker pancarı tarlalarında ve büyükbaş hayvan çiftliklerinde çalışır. Hasat mevsiminde çevre illerden geçici işçiler gelir.
- **II. Sarıkent (Göller Yöresi):** Yerleşmeyi çevreleyen dağlardaki açık ocaklardan beyaz mermer blokları çıkarılır. Çalışanların çoğu ocaklarda iş makinesi operatörü ve patlatma ustasıdır; bloklar kesilmeden kamyonlarla başka illere gönderilir.
- **III. Belören (İç Anadolu):** Nüfusunun yarıya yakınını ülkenin dört bir yanından gelen üniversite öğrencileri oluşturur. Şehirde çok sayıda kütüphane, bir arkeoloji müzesi ve her yıl düzenlenen uluslararası bir tiyatro festivali vardır.
- **IV. Ilısaray (İç Anadolu):** İki ana demir yolu hattının ve iki otoyolun kesiştiği bir kavşaktadır. Şehirde büyük bir yük aktarma istasyonu ve geniş tır parkları bulunur; çalışanların çoğu demir yolu ve kara yolu taşımacılığında çalışır.
- **V. A şehri (Güney Yarım Küre'de bir ülke):** Ülkenin eski başkentindeki kalabalığı azaltmak için 20. yüzyılda planlanarak kurulmuştur. Şehirde ülkenin meclisi, bakanlıkları ve yüksek mahkemesi bulunur; çalışanların çoğu kamu kurumlarında görev yapar.
- **VI. B şehri (Alpler'de bir dağ yerleşmesi):** Kışın kayak pistlerine, yazın doğa yürüyüşlerine gelen ziyaretçiler nedeniyle nüfusu mevsimden mevsime birkaç katına çıkar. Yerleşmedeki binaların çoğu otel, pansiyon ve lokantadır.

7.1. Her yerleşmenin hâkim fonksiyonunu belirleyerek aşağıdaki tabloya yazınız. Belirlediğiniz fonksiyonu kartta yer alan bilgilerle gerekçelendiriniz.

Kart	Hâkim fonksiyon	Gerekçe
I		
II		
III		
IV		
V		
VI		

7.2. Sarıkent'te, ocaklardan çıkarılan mermer bloklarını kesip parlatan fabrikaların kurulduğunu ve yıllar içinde çalışanların çoğunun bu fabrikalarda iş bulduğunu düşününüz. Bu değişimin Sarıkent'in fonksiyonlarını ve hâkim fonksiyonunu nasıl etkileyeceğini açıklayınız.

Puanlama anahtarı ve örnek cevaplar Dubba’nın hazırladığı örneklerdir; resmî değerlendirme ölçütleri ODSGM ve okulun tarafından belirlenir.

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

Soru – Öğrenme Çıktısı – Beceri

Soru	Öğrenme çıktısı	Beceri
1	COĞ.10.3.3. Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri açısından çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
2	COĞ.10.3.3. Yeryüzü şekillerinin oluşumunu aşınım ve birikim süreçleri açısından çözümleyebilme	KB2.4. Çözümleme
3	COĞ.10.3.4. Yeryüzü şekillerinin oluşumunda doğal süreçlerin etkilerini saha/sanal saha çalışmalarıyla araştırabilme	SBAB9. Coğrafi Gözlem ve Saha Çalışması
4	COĞ.10.3.5. Yakın çevresindeki yeryüzü şekilleri ile beşerî faaliyetler arasındaki etkileşimi sorgulayabilme	SBAB8. Coğrafi Sorgulama
5	COĞ.10.4.1. Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörleri sorgulayabilme	SBAB8. Coğrafi Sorgulama
6	COĞ.10.4.1. Yerleşme yeri seçiminde ve yerleşmelerin gelişiminde etkili olan coğrafi faktörleri sorgulayabilme	SBAB8. Coğrafi Sorgulama
7	COĞ.10.4.2. Türkiye ve dünyadaki yerleşmeleri fonksiyonlarına göre sınıflandırabilme	KB2.5. Sınıflandırma

Puanlama Tablosu

1	2.1	2.2	3	4.1	4.2	5.1	5.2	6.1	6.2	7.1	7.2	Toplam
12	8	6	12	9	6	9	6	8	6	12	6	100

Çözümler ve Puanlama Anahtarı

1. TAM PUAN (12 PUAN)

Örnek cevap (her şekil 3 puan: ad 1, etken ve oluşum açıklaması 2):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **1. Peneplen (akarsu, aşınım):** Akarsular çok uzun bir süre yükseltileri aşındırıp alçaltmış, aşındırdıkları malzemeyi taşıyıp çukurlara biriktirmiştir. Arazi taban seviyesine yaklaşınca akarsuların hızı ve aşındırma gücü azalmış; düz ya da az dalgalı bir aşınım yüzeyi oluşmuştur. Kıvrımlı katmanların aynı düzlükle kesilmesi, yüzeyin birikimle değil aşınımla oluştuğunu gösterir; bu, akarsu aşındırmasının son evresidir.
- **2. Asimetrik vadi (akarsu, aşınım):** Akarsu yatağını kazarken iki yamaçta aşınmaya karşı direnci farklı kayaçlar bulunur. Direnci az olan kil ve marn hızla aşınıp gerileyerek az eğimli bir yamaç oluştururken dirençli bazalt yavaş aşındığı için dik kalır; iki yamacın eğimi belirgin biçimde farklılaşır.
- **3. Gömük menderes (akarsu, önce birikim sonra aşınım):** Akarsu daha önce taban seviyesine yaklaşmış geniş bir vadi tabanında alüvyon biriktirerek menderesler oluşturarak akmıştır; düzlükteki yuvarlak çakıl ve kumlar bu eski vadi tabanının birikintileridir. Arazinin tektonik olarak yükselmesiyle taban seviyesi değişmiş, akış hızı ve aşındırma gücü artmıştır. Akarsu kendi tabanını derine aşındırarak büklümlerini koruyan dar ve derin bir vadi açmıştır.
- **4. Drumlin (buzul, birikim):** Buzulun sürükleyip biriktirdiği düzensiz moren malzemesi, sonradan üzerinden geçen buzul tarafından akış yönünde uzatılıp şekillendirilmiştir; ters kaşık biçimli, uzun ekseni buzulun akış yönüne paralel tepeler oluşmuştur. **KISMİ PUAN:** Her şekil için ad doğru, etken ve oluşum açıklaması eksikse (yalnız etken ya da yalnız "aşınım/birikim" yazılırsa) 2 puan; ad yanlış ya da yazılmamış ama etken ve oluşum doğru açıklanmışsa 2 puan; yalnız ad doğru yazılmışsa 1 puan. 1 için "plato" ya da "ova" yazılması ad puanı almaz; 2 için yalnız "vadi" yazılması ad puanı almaz. 3 için yalnız "menderes" yazılıp derine aşındırmayla gömülme açıklanırsa "ad yanlış, oluşum doğru" satırı (2 puan) uygulanır; "taraça (seki)" ya da "kanyon" yazılması ad puanı almaz. 4 için "moren" yazılıp buzul biriktirmesi doğru açıklanırsa 2 puan. **SIFIR PUAN:** Boş ya da ilgisiz cevap. Ayrıca ilgili şekil 0 puan alır: etkeni karıştırmak (1, 2 ya da 3'ü buzula, rüzgâra ya da çözünmeye bağlamak; 4'ü akarsu ya da rüzgâr biriktirmesine bağlamak); 1'i akarsu biriktirmesiyle oluşmuş bir ova olarak açıklamak; 4'ü ana kayanın buzulla aşındırılmasıyla (hörgüç kaya) açıklamak.

2.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Örnek cevap (her öge 2 puan):

- **Ad:** Lagünü denizden ayıran dar, kumlu şeritler kıyı kordonudur.
- **Kumların kaynağı:** Kumlar, kıyı boyu akıntısının geldiği kuzeydoğu yönündeki akarsuların (Piave) denize taşıdığı malzemedir; akarsular ağızlarına kum ve alüvyon getirmiştir.
- **Taşınma ve birikim:** Dalgalar ve kıyı boyu akıntısı bu kumları akarsu ağızlarından kuzeydoğudan güneybatıya doğru kıyı boyunca sürüklemiş, akıntının yavaşladığı sığ kıyı önünde kıyıya paralel biriktirmiştir; birikim sürdükçe şeritler uzamış ve kalınlaşmıştır.
- **Kıyı tipi:** Limanlı kıyı tipi. Kıyının önü kıyı kordonlarıyla kapanmış ve gerisinde lagün oluşmuştur. **KISMİ PUAN:** "Kıyı oku" yazılması da ad için 2 puan alır. Kaynak ögesinde yalnız "akarsular getirmiştir" yazılıp haritadaki konum (kuzeydoğudaki akarsu / akıntının geldiği yön) belirtilmezse ya da yalnız Brenta yazılırsa 1 puan. Taşınma ögesinde biriktirme doğru açıklanıp akıntının yönü ya da etkeni (dalga ve akıntı) yazılmazsa 1 puan. Kıyı tipi doğru ama gerekçesizse 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; şeritleri tombolo, delta ya da falez olarak adlandırmak (ad ögesi); kumların kaynağını rüzgârla getirilmiş çöl kumu ya da insan eliyle doldurma olarak yazmak (kaynak ögesi); şeritlerin oluşumunu aşınımla ya da levha hareketiyle açıklamak, akıntı yönünü güneybatıdan kuzeydoğuya yazmak (taşınma ögesi); kıyı tipini ria, dalmaçya, fiyortlu ya da boyuna kıyı olarak yazmak (kıyı tipi ögesi).

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

2.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek cevap:

- **Akarsular çevrilmeseydi (3 puan):** Akarsuların taşıdığı alüvyonlar lagünün sakin ve sığ sularında birikmeye devam ederdi. Lagün giderek sığlaşır, sazlık-bataklık alanlar genişler; zamanla lagün dolarak akarsu biriktirmesiyle oluşmuş bir düzlüğe (delta benzeri alüvyal düzlüğe) dönüşürdü. Venedik suyla çevrili konumunu yitirir, kanalları ve boğazları dolarak denizle bağlantısı zayıflardı.
- **Bugünkü durum ve öngörü (3 puan):** Akarsularla gelen alüvyon çok azaldığı için birikim zayıflamış; gelgit akıntıları ve gemi dalgalarının çamuru taşımasıyla aşınım birikimden fazla hâle gelmiştir. Bu durum sürerse sazlık adacıklar ortadan kalkar, lagün tabanı derinleşir ve lagün, sığ bir göl olmaktan çıkıp denizin bir koyuna (körfezine) benzer bir görünüm alır. **KISMİ PUAN:** Birinci ögede yalnız "lagün dolar / sığlaşır" yazılıp alüvyon birikimiyle ilişkilendirilmezse 1 puan; alüvyon birikimi ve sığlaşma yazılıp lagünün karaya (bataklık ya da alüvyal düzlüğe) dönüşmesine değinilmezse 2 puan. İkinci ögede aşınımın birikimden fazla olduğu yazılıp gelecekteki görünüm belirtilmezse 2 puan; yalnız "sazlıklar yok olur" yazılırsa 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; akarsular çevrilmeseydi lagünün derinleşeceğini yazmak (birinci öge); sazlık adacıkların küçülmesini birikimin artmasıyla açıklamak (ikinci öge).

3. TAM PUAN (12 PUAN)

Uygun olmayan adımlar II, III, VI ve VIII'dir. Örnek cevap (her adım 3 puan):

- **II:** Güzergâhın sahada aranması zaman kaybına ve kaybolma riskine yol açar. Güzergâh, hazırlık aşamasında harita üzerinde belirlenmeli; ulaşım şekli, süre ve duraklar taslak gezi planına yazılmalıdır.
- **III:** Özel mülke izinsiz girilemez. Tarla sahibinden ve muhtarlıktan (gerekirse ilgili kurumlardan) önceden izin alınmalı, çalışma günü ve saati bildirilmelidir.
- **VI:** Obruk kenarındaki çatlaklar, zeminin çökebileceğini gösterir; kenara yaklaşmak can güvenliğini tehlikeye atar. Fotoğraflar güvenli uzaklıktan, yakınlaştırma özelliğiyle çekilmeli; grup öğretmenin belirlediği güvenlik sınırının dışına çıkmamalıdır.
- **VIII:** Saha çalışmasının amacı yalnız görüntü toplamak değil, süreci çözümlemektir. Raporda toplanan bilgilerden yararlanılarak obruğun, çözünebilen kayaçların (kireç taşı vb.) yer altı suyuyla çözünmesi sonucu oluşan boşluğun tavanının çökmesiyle meydana geldiği açıklanmalı; çatlaklar ve kuyulardaki su seviyesi değişimi dikkate alınarak obruğun genişleyebileceği ya da çevrede yeni obruklar açılabileceği öngörülmelidir. **KISMİ PUAN:** Her adım için uygun olmayan adım doğru belirlenmişse 1 puan; neden uygun olmadığı ve nasıl düzeltileceği birlikte doğru yazılmışsa 2 puan daha. Nedeni ya da düzeltmeden yalnız biri yazılırsa 1 puan daha verilir. VIII için yalnız "oluşum süreci de yazılmalı" denip süreç (çözünme, tavan çökmesi) ya da öngörü açıklanmazsa 1 puan daha verilir. **SIFIR PUAN:** Boş cevap. Ayrıca ilgili seçim 0 puan alır: uygun olan I, IV, V, VII ya da IX numaralı adımları hatalı göstermek; dörtten fazla adım yazılırsa yalnız ilk dört adım puanlanır.

4.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Örnek cevap (her faaliyet 3 puan):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Tarım:** Ova geniş ve düz olduğu için tarlalar büyük ve düzgün parçalar hâlindedir; bu durum makineli tarımı kolaylaştırır ve tahıl, şeker pancarı gibi ürünlerin geniş alanlarda yetiştirilmesini sağlar. Buna karşın akarsuyun az olması sulamayı yer altı suyuna bağımlı kılmış, obrukların açılması bazı tarlaların terk edilmesine yol açmıştır.
- **Ulaşım:** Eğimin çok az olduğu düz ovada yol yapımı kolay ve ucuzdur; tünel ve viyadük gibi pahalı yapılara gerek kalmadığı için ilçe merkezinden hızlı tren hattı ve otoyol geçebilmiştir.
- **Hayvancılık:** Güneydeki kireç taşı sırtlarının eğimli ve taşlık yamaçları tarla tarımına uygun değildir; bu alanlar mera olarak kullanıldığı için sırtlarda koyun ve keçi yetiştiriciliği öne çıkmıştır. **KISMİ PUAN:** Her faaliyet için yeryüzü şekli ile faaliyet arasında neden-sonuç ilişkisi tam kurulmuşsa 3 puan; ilişki doğru ama eksikse 2 puan; yalnız tespit yapılmışsa ("ovada tarım yapılır", "otoyol geçer") 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; kartla ilgisiz çıkarım. Ayrıca ilgili faaliyet 0 puan alır: etkinin yer şekliyle değil yalnız iklimle (yağış, sıcaklık) açıklanması.

4.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek sorular (her soru 2 puan):

- Ovanın düz olması, tarlaların büyüklüğünü ve tarımda kullanılan makine türlerini nasıl etkilemektedir?
- Yer altı suyunun sulama için aşırı çekilmesi, ova tabanında yeni obrukların açılmasını nasıl etkiler?
- Kuzeydoğudaki kum tepelerinin rüzgârla tarlalara doğru ilerlemesi tarımsal üretimi nasıl etkileyebilir?
- Kireç taşı sırtlarının eğimli ve taşlık olması, bu sırtlarda yerleşmelerin ve tarlaların az olmasının nedeni midir?
- Hızlı tren hattının ve otoyolun ovadan geçmesi, ilçenin ekonomik faaliyetlerini nasıl değiştirmiştir? **KISMİ PUAN:** Soru biçiminde yazılmış ve kartlardaki bir yeryüzü şekli ile bir beşerî faaliyet arasındaki etkileşimi sorgulayan her soru 2 puan; soru biçiminde olup yalnız yeryüzü şeklini ya da yalnız beşerî faaliyeti soran (ör. "Kamışlıova'da hangi ürünler yetiştirilir?") her soru 1 puan. Aynı sorunun farklı sözcüklerle tekrarı puanlanmaz. **SIFIR PUAN:** Boş; soru biçiminde olmayan ifadeler; kartlarla ve konuyla ilgisiz sorular.

5.1. TAM PUAN (9 PUAN)

Örnek cevap (her faktör 3 puan; herhangi üçü):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Göçler (beşerî):** Venedik, akınlardan kaçan anakara halkının lagüne göç etmesiyle kurulmuştur; yerleşmenin ortaya çıkmasında belirleyici olan bu göçtür.
- **Kara ve denizlerin dağılışı (doğal):** Anakaradan sığ bir lagünle ayrılmış adacıklar, düşmanın yaklaşmasını zorlaştırdığı için halka korunaklı bir yerleşme alanı sağlamıştır.
- **Topoğrafya (doğal):** Lagündeki adacıkların alçak ve düz olması, ev ve meydan yapımına olanak tanımıştır.
- **Ekonomik faaliyetler (beşerî):** Lagün; balıkçılık ve tuz üretimi gibi geçim kaynakları sunduğu, tuzun çevre şehirlere satılması gelir sağladığı için yerleşme burada kalıcı hâle gelmiştir.
- **Su kaynakları (doğal, sınırlayıcı):** Lagün suyunun tuzlu olması içme suyunu kısıtlamış; bu sorun sarnıçlarda yağmur suyu biriktirilerek aşılmıştır.
- **Toprak yapısı (doğal, sınırlayıcı):** Çamurlu ve yumuşak zemin yapılaşmayı zorlaştırmış; evler ahşap kazıklar üzerine kurularak bu sınırlama aşılmıştır (bilim ve teknoloji / teknik bilgi ile ilişkilendirme de kabul edilir). **KISMİ PUAN:** Her faktör için kitaptaki faktör adı doğru yazılmışsa 1 puan; faktörün yer seçimine etkisi kuruluş dönemi bilgileriyle ilişkilendirilerek açıklanmışsa 2 puan daha; etki doğru ama bilgilerle ilişkilendirilmeden genel yazılmışsa 1 puan daha. "Korunma / güvenlik" yazılıp lagünün sığlığına ve adacıkların denizle çevrili olmasına bağlanırsa kara ve denizlerin dağılışı (ya da topoğrafya) faktörü olarak tam puan alır; doğal unsura bağlanmazsa 1 puan. Üç faktörün tamamı aynı gruptansa (hepsi doğal ya da hepsi beşerî) en düşük puanlı faktörün puanı verilmez. **SIFIR PUAN:** Boş; gelişme dönemine ait bilgilerin (köprü, havalimanı, turizm) kuruluş faktörü olarak yazılması (ilgili faktör); kuruluş dönemi bilgileriyle ilişkisi olmayan faktör (ör. "verimli tarım toprakları") (ilgili faktör).

5.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek cevap (herhangi iki faktör, her biri 3 puan):

- **Ekonomik faaliyetler:** Kuruluşta balıkçılık ve tuz satışına dayanan geçim, 10.–15. yüzyıllarda deniz ticareti ve tersane etkinliğiyle genişlemiş; şehir Avrupa'nın en kalabalık şehirlerinden biri olmuştur. Bugün ise ekonominin temelini turizm (otel, lokanta, tekne işletmeleri) oluşturmaktadır.
- **Ulaşım olanakları:** Kuruluşta yerleşmeye yalnız teknelerle lagün kanallarından ulaşılabiliyordu. Demir yolu ve kara yolu köprüleri ile anakaradaki havalimanı, şehri kara ve hava yollarına bağlamış; milyonlarca ziyaretçinin gelebilmesini kolaylaştırarak gelişimini sürdürmesini sağlamıştır.
- **Bilim ve teknolojideki gelişmeler:** Kuruluşta yumuşak zemin ahşap kazıklarla aşılmıştı; bugün deniz taşkınlarına karşı boğazlarda kullanılan hareketli setler, yerleşmenin doğal koşulların olumsuz etkisine rağmen varlığını sürdürmesine olanak tanımaktadır. **KISMİ PUAN:** Her faktör için faktörün adı ile kuruluş dönemi ve bugünkü durumu karşılaştırılarak değişim doğru açıklanmışsa 3 puan; yalnız bugünkü durum yazılıp kuruluş dönemiyle karşılaştırılmazsa 2 puan; yalnız faktör adı yazılırsa 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; doğal faktör (iklim, toprak vb.) yazmak (ilgili faktör); bilgilerle ilgisiz değişim yazmak.

6.1. TAM PUAN (8 PUAN)

Örnek cevap (her faktör 2 puan; herhangi dördü):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **Su kaynakları:** Kasaba, Ardıçlı Dağı eteğinden çıkan Gözpınar Kaynağı'nın yaklaşık 2 km kuzeyinde, Gözpınar Deresi'nin kenarında ve Eğrisu Gölü'ne yakın kurulmuştur; içme, kullanma ve sulama suyu kolayca sağlanır.
- **Topoğrafya:** Kasaba, 920–1.000 m kuşağındaki az eğimli birikinti yelpazesi üzerindedir; dik yamaçlı ve 1.500 m'yi aşan dağ kesimine göre yapılaşma ve ulaşım kolaydır, göl kıyısındaki alçak bataklıktan ise yüksekte kalır.
- **Toprak yapısı:** Birikinti yelpazesindeki dere alüvyonlarının oluşturduğu verimli topraklar meyve bahçelerine elverişlidir; buna karşın göl kıyısının doğusundaki sazlık-bataklık alanda yerleşme yoktur.
- **İklim:** G İstasyonu'nda yıllık ortalama sıcaklık 12 °C, en soğuk ay ocak 1 °C, en sıcak ay temmuz 24 °C, yıllık yağış 508 mm'dir. Hiçbir ayın ortalaması 0 °C'nin altına düşmez, yaz ortalamaları 20–24 °C'dir; bu koşullar yaşam ve meyvecilik için elverişlidir. Yaz aylarının kurak olması (haziran–eylül) sulamayı gerekli kılar, bu da kaynak suyunun önemini artırır. **KISMİ PUAN:** Her faktör için faktör adı ve haritadan ya da iklim grafiğinden doğru kanıt birlikte yazılırsa 2 puan; kanıt gösterilmeden yalnız faktör adı ya da genel ifade ("su kaynağı vardır") yazılırsa 1 puan. İklimde ±1 °C ve ±10 mm okuma farkı kabul edilir. Göl kıyısında olma "kara ve su dağılışı" diye yazılıp su kullanımıyla ilişkilendirilirse su kaynakları faktörü olarak puanlanır. **SIFIR PUAN:** Boş; beşerî faktör (demir yolu, paketleme tesisi) yazmak (ilgili faktör); haritayla çelişen kanıt (ör. "kasaba dağ zirvesinde / bataklık kıyısında") (ilgili faktör); iklim grafiğini yanlış okumak (ör. "kışlar 0 °C'nin altında", "yazlar yağışlı") (iklim faktörü).

6.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek cevap:

- **Yukarıyazı (3 puan):** Köy 1.500 m'nin üzerindeki dik yamaçtadır; tarım alanları küçük ve dağınıktır, ekonomik faaliyet çeşitliliği azdır (topoğrafya, ekonomik faaliyetler). Kışın kapanan virajlı köy yolu ulaşımı zorlaştırır (ulaşım olanakları). İş olanağı az olduğu için köy göç vermiş; nüfusu 720'den 190'a düşmüştür.
- **Eğrisu (3 puan):** Paketleme tesisleri ve soğuk hava depoları yeni iş olanakları yaratmıştır (ekonomik faaliyetler); kasabanın demir yolu ve kara yolu üzerinde olması ürünlerin pazara ulaşmasını kolaylaştırır (ulaşım olanakları). İş gücü talebi arttığı için kasaba göç almış, nüfusu 4.300'den 9.100'e çıkmıştır (göçler). **KISMİ PUAN:** Her yerleşme için en az iki faktörle neden-sonuç ilişkisi kurulup göç (göç verme / göç alma) sonucuna bağlanırsa 3 puan; tek faktörle ilişki kurulup göç sonucuna bağlanırsa 2 puan; yalnız nüfus değişimi tespit edilirse ("nüfus azalmış / artmış") 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; nüfus değişimini doğal nüfus artışı, iklim değişikliği gibi verilmeyen bilgilerle açıklamak; Yukarıyazı'nın göç aldığını ya da Eğrisu'nun göç verdiğini yazmak.

7.1. TAM PUAN (12 PUAN)

Örnek cevap (her satır 2 puan: fonksiyon 1, gerekçe 1):

© 2026 Dubba · Tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde bedelsiz dağıtılabilir; satılamaz, ticari amaçla kullanılamaz. dubba.com.tr/telif

- **I. Akviran — tarım:** Çalışan nüfusun çoğu tarla tarımı ve büyükbaş hayvancılıkla geçinir; hasat döneminde dışarıdan işçi gelmesi tarımsal üretimin belirleyici olduğunu gösterir.
- **II. Sarıkent — madencilik:** Çalışanların çoğu mermer ocaklarındadır; bloklar işlenmeden gönderildiği için yerleşmede öne çıkan faaliyet sanayi değil, yer altı/yer üstü kaynaklarının çıkarılmasıdır.
- **III. Belören — eğitim ve kültürel:** Nüfusun yarıya yakınını üniversite öğrencileri oluşturur; kütüphane, müze ve festival kültürel faaliyetlerin yoğunluğunu gösterir.
- **IV. Ilısaray — ulaşım:** Demir yolu ve otoyol kavşağında kurulmuştur; yük aktarma istasyonu, tır parkları ve taşımacılıkta çalışan nüfus ulaşımın hâkim olduğunu gösterir.
- **V. A şehri — yönetim:** Meclis, bakanlıklar ve yüksek mahkemenin bulunduğu, başkent olarak planlanmış bir şehirdir; çalışanların çoğu kamu kurumlarındadır.
- **VI. B şehri — turizm:** Nüfusun ziyaretçilerle mevsimden mevsime artması, kayak ve doğa yürüyüşü etkinlikleri ile otel, pansiyon ve lokantaların çokluğu turizmin hâkim olduğunu gösterir. **KISMİ PUAN:** Her satırda kitaptaki on fonksiyondan (tarım, sanayi, ticaret, madencilik, ulaşım, yönetim, turizm, sağlık, askerî, eğitim ve kültürel) doğru olanı yazılmışsa 1 puan; kartın belirleyici bilgisiyle ilişkilendirilmiş gerekçe 1 puan; gerekçe tek sözcükle sınırlıysa ("ocak var") gerekçe puanı verilmez. Fonksiyon yanlış olsa da gerekçede kartın belirleyici bilgisi doğru açıklanırsa 1 puan verilir. III için "eğitim" ya da "kültürel" yazılması fonksiyon puanını alır. **SIFIR PUAN:** Boş satır; kitabın on fonksiyonu dışında bir ad yazıp ("liman şehri", "kayak şehri" gibi) gerekçeyi kartla ilişkilendirmemek (ilgili satır); kartla çelişen fonksiyon ve gerekçe (ör. II için "sanayi: fabrikalar var", IV için "ticaret: mağazalar var") (ilgili satır).

7.2. TAM PUAN (6 PUAN)

Örnek cevap (her öge 2 puan):

- **Yeni fonksiyon:** Blokların yerleşmede kesilip parlatılması ham maddenin yeni ürüne dönüştürülmesidir; Sarıkent'in fonksiyonlarına sanayi eklenir.
- **Süren fonksiyon:** Fabrikalar ham maddeyi çevredeki ocaklardan aldığı için madencilik fonksiyonu ortadan kalkmaz, yerleşmenin fonksiyonları çeşitlenir.
- **Hâkim fonksiyonun değişmesi:** Çalışanların çoğu fabrikalarda iş bulduğu için yerleşmenin gelişimine en çok katkı sunan fonksiyon madencilikten sanayiye geçer; Sarıkent'in hâkim fonksiyonu sanayi olur. **KISMİ PUAN:** Her öge doğru ve gerekçesiyle yazılmışsa 2 puan; gerekçesiz yazılmışsa ("sanayi gelir", "hâkim fonksiyon değişir") 1 puan. **SIFIR PUAN:** Boş; fabrikaların kurulmasıyla madencilik fonksiyonunun tamamen sona ereceğini yazmak (ikinci öge); hâkim fonksiyonun madencilik olarak kalacağını ya da ticaret veya ulaşım olacağını yazmak (üçüncü öge).

© 2026 Dubba. Bu yazılının soruları, şekilleri, puanlama anahtarı ve çözümleri Dubba'nın özgün eseridir (5846 sayılı FSEK); tüm hakları saklıdır. Bütün hâlde ve değiştirilmeden çoğaltıp öğrencilere, sınıflara, okullara ve kurslara bedelsiz dağıtabilirsin; satılamaz, ücretli bir ürün ya da hizmette kullanılamaz, ticari amaçla kullanılamaz, başka sitede barındırılamaz, kaynak dubba.com.tr gösterilir. Telif Politikası 3. madde: dubba.com.tr/telif